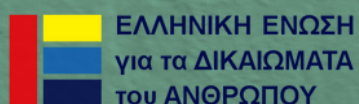

A New
Gender Era

ΑΠΟΔΟΜΟΝΤΑΣ ΤΑ ΕΜΦΥΛΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ

Μια παρουσίαση καλών
πρακτικών

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
για τα ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
του ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Gender Alliance Initiative

Co-funded by
the European Union

«Αποδομώντας τα έμφυλα στερεότυπα: Μια παρουσίαση καλών πρακτικών»

Αθήνα, Ιανουάριος 2024

Συγγραφή: Μαρία Αποστολάκη

Το παρόν κείμενο αποτελεί μέρος του έργου “A New Gender Era” το οποίο υλοποιείται από την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και τη Συμμαχία των Φύλων για την περίοδο Φεβρουάριος 2023-Ιανουάριος 2024. Το έργο χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι θέσεις και οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν, ωστόσο, ανήκουν στους συντελεστές του έργου και δεν αντικατοπτρίζουν κατ’ ανάγκη αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ούτε και μπορεί η Ευρωπαϊκή Ένωση ή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να θεωρηθούν υπεύθυνες γι’ αυτές.

Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Βαλτετσίου 39, 10681, Αθήνα
www.hlhr.gr

Συμμαχία Των Φύλων
www.g-all.gr

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα έμφυλα στερεότυπα, ανέκαθεν ενσωματωμένα στην κοινωνία μας, επιμένουν ως βαθιά ριζωμένες και διάχυτες αντιλήψεις για τα χαρακτηριστικά και τους ρόλους που σχετίζονται με τις γυναίκες και τους άνδρες¹ και εντοπίζονται, μεταξύ άλλων, στα νεανικά ακροατήρια και σε χώρους δημόσιου διαλόγου, όπως τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η διαφήμιση.

Ενώ έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος ως προς το ζήτημα της έμφυλης ισότητας, το νεανικό κοινό συνεχίζει να επηρεάζεται από αυτά τα στερεότυπα που διαιωνίζουν επικίνδυνες και βλαπτικές προκαταλήψεις και περιορίζουν τις δυνατότητες των ατόμων σε διάφορες σφαίρες της ζωής τους. Τα έμφυλα στερεότυπα μπορούν να περιορίσουν την κατανόηση των δυνατοτήτων τους και να εμποδίσουν την προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη. Επίσης, συχνά διαιωνίζονται στον δημόσιο διάλογο, ιδιαίτερα στα ΜΜΕ και το χώρο της διαφήμισης, ειδικά όταν στοχεύουν σε νεαρές ηλικίες, δημιουργούν διαχωρισμούς μεταξύ των φύλων, διαιωνίζοντας την ανισότητα και εμποδίζουν την κοινωνική πρόοδο αποθαρρύνοντας την πραγματική κατανόηση και αποδοχή μεταξύ των ατόμων.

Σε αυτόν τον σύντομο οδηγό θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε (όχι εξαντλητικά) κάποιες καλές πρακτικές για την αντιμετώπιση των έμφυλων στερεοτύπων όταν εργαζόμαστε με νεανικά ακροατήρια στην εκπαίδευση και σε χώρους δημόσιου διαλόγου, όπως τα ΜΜΕ και η διαφήμιση, προκειμένου να προωθήσουμε την ισότητα και τη συμπερίληψη.

[1] Butler, Judith, 2009, Αναταραχή φύλου: Ο φεμινισμός και η ανατροπή της ταυτότητας. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

1. ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΝΕΑΝΙΚΑ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Είναι καθήκον των εκπαιδευτικών να αντιμετωπίσουν τα έμφυλα στερεότυπα και να δώσουν τη δυνατότητα στους νέους και τις νέες να τα αμφισβητήσουν και να τα ξεπεράσουν τονίζοντας τη σημασία της προώθησης ενός συμπεριληπτικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς, την αξία της ισότητας, την προώθηση της κριτικής σκέψης, την ενθάρρυνση των προτύπων που ξεφεύγουν από τα παραδοσιακά πρότυπα φύλου, την εφαρμογή ολοκληρωμένης εκπαίδευσης και την παροχή πόρων και υποστήριξης.

1α. ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΜΕ ΕΝΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

Είναι θεμελιώδες να δημιουργηθούν μαθησιακά περιβάλλοντα ισότητας και χωρίς αποκλεισμούς, που να ενθαρρύνουν τον διάλογο και τη συνεργασία με σεβασμό. Εξαλείφοντας πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις και καλλιεργώντας μια ατμόσφαιρα αποδοχής για όλους και όλες, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν τους νέους και τις νέες να σέβονται και να εκτιμούν τη διαφορετικότητα. Είναι σημαντικό να παρέχονται ευκαιρίες τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια να συμμετέχουν σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων που παραδοσιακά συνδέονται με το άλλο φύλο. Για παράδειγμα, τα αγόρια θα πρέπει να ενθαρρύνονται να συμμετέχουν στον χορό ή στις τέχνες ενώ τα κορίτσια θα πρέπει να υποστηρίζονται στο να εξερευνούν πιθανότητες σταδιοδρομίας στην επιστήμη ή την τεχνολογία. Καταρρίπτοντας τα εμπόδια και προωθώντας την ισότιμη συμμετοχή, οι εκπαιδευτικοί μπορούν σταδιακά να αποδομήσουν τα έμφυλα στερεότυπα.

1β. ΠΡΟΩΘΟΥΜΕ ΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

Η κριτική σκέψη είναι ένα ισχυρό εργαλείο για να αμφισβητηθούν οι παραδοσιακές κοινωνικές νόρμες, συμπεριλαμβανομένων των έμφυλων στερεοτύπων. Εμπλέκοντας τους νέους και τις νέες σε κριτικές συζητήσεις, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να τους/τις ενθαρρύνουν ώστε να αναλύουν καλύτερα τα Μέσα Ενημέρωσης, τη λογοτεχνία και την ιστορία μέσα από έμφυλες προσεγγίσεις. Για παράδειγμα, κατά τη διερεύνηση της απεικόνισης των ρόλων των φύλων στη λογοτεχνία, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να παρακινούν τους μαθητές και τις μαθήτριες να αναλογίζονται τον τρόπο με τον οποίο απεικονίζονται ανδρικοί και γυναικείοι χαρακτήρες και εάν αυτές οι απεικονίσεις διαιωνίζουν τα έμφυλα στερεότυπα. Με την προώθηση της κριτικής σκέψης, επιτρέπεται στους νέους και τις νέες να αναπτύξουν τις δικές τους προοπτικές και να αμφισβητήσουν τα αφηγήματα που συναντούν, προωθώντας μια πιο συμπεριληπτική κατανόηση των έμφυλων ταυτοτήτων.

1γ. ΕΝΘΑΡΡΥΝΟΥΜΕ ΘΕΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΡΟΛΩΝ - ΠΡΟΤΥΠΩΝ

Τα πρότυπα παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των πεποιθήσεων και των φιλοδοξιών των νέων. Στην προσπάθειά μας να αποδομήσουμε τα έμφυλα στερεότυπα είναι σημαντικό να επισημαίνουμε θετικά πρότυπα που αψηφούν τους παραδοσιακούς έμφυλους ρόλους. Αναδεικνύοντας προσωπικότητες που έχουν επιτύχει σε μη «παραδοσιακές» καριέρες ή έχουν εκπληρώσει τις επιθυμίες τους ενώ ήταν αντίθετες τις κοινωνικές προσδοκίες, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να παρέχουν στο νεανικό κοινό διαφορετικά θετικά παραδείγματα και πρότυπα που μπορεί να είναι είτε άνδρες είτε γυναίκες και μπορεί να αφορούν

επιστήμονες και επιστημόνισσες, αθλητές και αθλήτριες, ακτιβιστές και ακτιβίστριες, καλλιτέχνες που αμφισβητούν τα έμφυλα στερεότυπα στα αντίστοιχα πεδία δραστηριότητάς τους. Κανονικοποιώντας τις εναλλακτικές αφηγήσεις, οι νέοι και οι νέες θα έχουν τη δυνατότητα να αμφισβητήσουν τα έμφυλα στερεότυπα και υλοποιήσουν τα δικά τους όνειρα, ανεξάρτητα από τις κοινωνικές προσδοκίες.

16. ΕΦΑΡΜΟΖΟΥΜΕ ΜΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Για να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά τα έμφυλα στερεότυπα είναι απαραίτητο να εφαρμόζεται ολοκληρωμένη εκπαίδευση που να συμπεριλαμβάνει τις Σπουδές Φύλου ως μέρος του προγράμματος σπουδών. Με την ενσωμάτωση θεμάτων που σχετίζονται με το φύλο, το νεανικό κοινό μπορεί να αποκτήσει μια βαθύτερη κατανόηση της κοινωνικής κατασκευής των ρόλων, των φύλων και των επιπτώσεων των έμφυλων στερεοτύπων. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο των μαθημάτων Ιστορίας, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να διερευνήσουν το πώς τα έμφυλα στερεότυπα επηρέασαν τα κινήματα για τα δικαιώματα των γυναικών ή τις κατακτήσεις ιστορικά περιθωριοποιημένων ατόμων. Επιπλέον, η ενσωμάτωση συζητήσεων για το σεξισμό, την ταυτότητα φύλου και τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ στην εκπαίδευση, την υγεία ή την ιθαγένεια θα μπορούσε να συμβάλει σε μια πιο ολιστική κατανόηση των θεμάτων φύλου. Εκπαιδεύοντας τους νέους και τις νέες σχετικά με τις βλαπτικές συνέπειες της αναπαραγωγής των έμφυλων στερεοτύπων, τους εξοπλίζουμε με τις απαραίτητες γνώσεις και τα εργαλεία για να αμφισβητήσουν και να αναδιαμορφώσουν τους κοινωνικούς κανόνες.

1ε. ΠΑΡΕΧΟΥΜΕ ΠΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Η αντιμετώπιση των έμφυλων στερεοτύπων απαιτεί πρόσβαση σε κατάλληλους πόρους και συστήματα υποστήριξης. Η Σχολική Κοινότητα θα πρέπει να είναι σε θέση να παρέχει βιβλία, βίντεο και όποιο άλλο υλικό αμφισβητεί τους παραδοσιακούς έμφυλους ρόλους και προβάλλει ποικίλες και διαφορετικές αναπαραστάσεις των έμφυλων ταυτοτήτων. Επιπλέον, η δημιουργία ασφαλών χώρων (“safe space”) και η λειτουργία ομάδων ενδυνάμωσης μπορεί να προσφέρει στους μαθητές και τις μαθήτριες ευκαιρίες να συζητήσουν τις εμπειρίες και τις ανησυχίες τους. Σε συνεργασία με τοπικούς φορείς και ειδικούς/ες επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της έμφυλης ισότητας οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ενισχύσουν επιπλέον οι ίδιοι την ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν τα έμφυλα στερεότυπα και να υποστηρίζουν αποτελεσματικά τα νεανικά ακροατήρια.

2. ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΝΕΑΝΙΚΑ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΑ ΣΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Το ζήτημα των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ και στη διαφήμιση που στοχεύει σε νεανικά ακροατήρια θέτει πολλές προκλήσεις και για την αντιμετώπισή του είναι ζωτικής σημασίας να εφαρμοστούν αποτελεσματικές στρατηγικές. Είναι αναγκαία μια πολύπλευρη προσέγγιση και απαιτείται συντονισμένη προσπάθεια για την ευαισθητοποίηση, την προώθηση της ισότιμης εκπροσώπησης των φύλων, την ενθάρρυνση των ίσων ευκαιριών στο λόγο, και την υπεράσπιση μιας γλώσσας και εικόνας χωρίς αποκλεισμούς. Ακολουθούν ορισμένες καλές πρακτικές και στρατηγικές που αξίζει να ληφθούν υπόψη:

2α. ΠΡΟΩΘΟΥΜΕ ΤΗΝ ΙΣΟΤΙΜΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Τα ΜΜΕ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των κοινωνικών στάσεων. Με την ενεργή προώθηση της ισότιμης εκπροσώπησης των φύλων μπορούμε να αμφισβητήσουμε τα υπάρχοντα στερεότυπα και να ενθαρρύνουμε τη συμπερίληψη. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την αύξηση της ορατότητας των διαφορετικών ταυτοτήτων φύλου, με την απεικόνιση ατόμων σε μη στερεοτυπικούς ρόλους και την αποφυγή της αντικειμενοποίησης και της σεξουαλικοποίησης των ατόμων με βάση το φύλο τους. Επιπλέον, η προβολή θετικών παραδειγμάτων που αμφισβητούν τα παραδοσιακά πρότυπα μπορεί να εμπνεύσει το νεανικό κοινό και να βοηθήσει στην αποδόμηση των έμφυλων στερεοτύπων.

2β. ΥΠΟΧΡΕΩΝΟΥΜΕ ΤΑ ΜΜΕ ΝΑ ΛΟΓΟΔΟΤΟΥΝ

Οι Οργανισμοί των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και οι εταιρείες διαφήμισης έχουν ευθύνη να διασφαλίζουν ότι τα έμφυλα στερεότυπα δεν θα διαιωνίζονται μέσω του περιεχομένου τους. Η θέσπιση και εφαρμογή αυστηρής νομοθεσίας αλλά και ηθικών κανόνων είναι ένας τρόπος για να επιβληθεί έλεγχος και να περιοριστεί το φαινόμενο. Ελεγκτικοί οργανισμοί (όπως το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης) θα πρέπει να εποπτεύουν στενά και να αξιολογούν αυστηρά το περιεχόμενο εκπομπών και διαφημίσεων για να αποτρέψουν την ενίσχυση των έμφυλων στερεοτύπων. Επιπλέον, οι Οργανισμοί Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης θα πρέπει να επιδιώκουν να συμπεριλαμβάνουν διαφορετικές «φωνές» στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για να εξασφαλίζουν ένα ευρύ φάσμα προοπτικών και έτσι να μειώσουν την πιθανότητα διαιώνισης στερεοτύπων.

2γ. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Με την ενσωμάτωση ολοκληρωμένων προγραμμάτων εκπαίδευσης για την έμφυλη ισότητα στα προγράμματα σπουδών, τα νεαρά ακροατήρια μπορούν να εκτεθούν σε εναλλακτικές προοπτικές και να μάθουν να αναλύουν κριτικά τα μηνύματα των Μέσων Ενημέρωσης και της Διαφήμισης. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να ενθαρρύνουν τις ανοιχτές συζητήσεις, να προωθούν την ενσυναίσθηση και να δημιουργούν ένα περιβάλλον μάθησης χωρίς αποκλεισμούς.

Επίσης, η χρήση πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης για τη διάδοση μηνυμάτων έμφυλης ισότητας και αμφισβήτησης των στερεοτύπων όπως και οι συνεργασίες με influencers και διάσημα πρόσωπα μπορούν να εφοδιάσουν το νεανικό κοινό με δεξιότητες κριτικής σκέψης για την αποδόμηση των μηνυμάτων των μέσων ενημέρωσης και να ενθαρρύνουν τον δημόσιο διάλογο σχετικά με τις επικίνδυνες επιπτώσεις της αναπαραγωγής των έμφυλων στερεοτύπων.

28. ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΑΛΟΓΟ

Είναι πολύ σημαντικό να διασφαλίζεται η ισορροπία μεταξύ των φύλων σε πάνελ, συνέδρια και γενικά δημόσιες συζητήσεις.

Επίσης, οι Οργανισμοί των Μέσων Ενημέρωσης θα πρέπει να ενθαρρύνονται να προσλαμβάνουν και να προωθούν ενεργά γυναίκες σε συντακτικούς ρόλους και να αναγνωρίζουν πανηγυρικά τα επιτεύγματα των γυναικών στον κλάδο των μέσων ενημέρωσης.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΟ ΜΕΛΕΤΗ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η παρουσίαση των παραπάνω πρακτικών δεν είναι εξαντλητική. Η εφαρμογή ορισμένων από αυτές, θα μπορούσε ενδεχομένως να δημιουργήσει μια κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς και με περισσότερη ισότητα, όπου όλα τα άτομα θα είναι απαλλαγμένα από τους περιορισμούς που επιβάλλονται από τα έμφυλα στερεότυπα.

Για σχετικές καταγεγραμμένες ορθές πρακτικές συμβουλευτείτε επίσης:

- ΕΛΕΔΑ, 2021, Καλές Πρακτικές για την Απάλειψη του Σεξισμού στο Δημοσιογραφικό Λόγο, Αθήνα: ΕΛΕΔΑ
- ΕΚΠΑ, 2020, Οδηγός Καλών Πρακτικών για Δημοσιογράφους και ασχολούμενες-ους με τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, Αθήνα: ΕΚΠΑ
- ΚΕΘΙ, 2018, Οδηγός προς τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας για την εξάλειψη του σεξισμού και των έμφυλων διακρίσεων. Αθήνα: ΚΕΘΙ
- Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, 2018, Καταπολεμώντας τα στερεότυπα του φύλου στην εκπαίδευση, Κύπρος: Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου
- Συμμαχία των Φύλων και Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδα, 2020, Η Ισότητα των Φύλων στην Εκπαίδευση Ενηλίκων, Οδηγός Υλοποίησης Εκπαιδευτικών-Επιμορφωτικών Δράσεων, Θεσσαλονίκη: Συμμαχία των Φύλων και Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδα

A New
Gender Era

